

АК-ТАЛАА РАЙОНДУК
ТАРЫХЫЙ ЭТНОГРАФИЯЛЫК
МУЗЕЙИ.

КУРТКА ЧЕБИ.

Баетов айылы, 2015-жыл.

КУРТКА ЧЕБИ.

Куртка чеби Ак-Талаа районунун Куртка айылында Нарын дарыясынын жээгинде жайгашкан. Куртка чеби Нарын дарыясынын оң жээгинде жайгашып, кесилиши боюнча туурасы 200 саржанга жетет. Үч жагына дубал тургузулган, бир жагы Нарын дарыясынын тик жээгине такалат. Дубалдын бийиктиги 3 саржандай, калыңдыгы 2 аршинге чейин: чыгыш тарабындагы дубалга башкы чоң дарбаза орнотулган, ал эми түндүк тарабында Жааңгер Кожонун мурдагы үйүнө кирүүчү дарбаза болгон. Ал үй сыйынуучу жай катары пайдаланылган. Ал жерге бир нече бак отургузулган жана башка баардык жерлердей эле түнөк коюлган жана курмандыкка чалынган жылкынын, кочкорлор, менен букалардын мүйүздөрү илинген. Куртка чебин 1832-жылы кокондун 1000 башчысы Хаккули тарабынан салдырылганы айтылат. XIX кылымдын 40-жылдарында белгисиз бир автор муну белгилеп кетиптир: “Кокониянын чек аралары чептери менен курчалган, аларда өтүп бараткан кербендерди текшерүү жана көчмөн урууларга көз салуу үчүн туруктуу горнизондор турат”.

Кокон чептери жергиликтүү калкка каршы талоончулук жортуулдарды жасоо учурунда, кокондуктарга таяныч пункттар катары кызмат кылган. Чептин булуңдагы мунараларында ок ататурган көзөнөктөрү, эгин, аркандай оокат мүлк сактоого ылайыкталган кең кесири бөлмөлөрү болгон. Бир нече кыргыз боз үйлөрү тигилип турган. Чепти кароолчулар тышынан кайтарып турган. Куртка чеби

Куртка суусу.

Куртка суусу куртка өрөөнүндөгү эң чоң суу. Жайдыркыштыр тынбай агат. Молдо тоодон башталып түндүктөн түштүккө карай агып 45 чакырымга чейин созулат. Деңиз денгээлинен 1800-2950 метр бийиктикте жайгашкан. Куртка суусу кара суулардан жана булактардан куралат. Жазында кирип күзүндө тартылат орточо чыгымы 3 метр кубда секундасына агат. Өзгөчө . Шабыр тараптан келген Көлкайың суусу өтө кубаттуу Актерек өрөөнүндөгү булактардан чыккан суунун курамында көптөгөн дарылык касиетке ээ болгон курамдар бар. Куртка өрөөнүнөн көптөгөн баатырлар таланттуулар чыккан ошондон улам Куртканын суусунда бар деп айтылат. Куртка суусу Суулу куртка, Кашка суу, Терең суу, Көлкайын, Актерек сууларынан куралат.

Куртка капчыгайы.

Куртка капчыгайы Ак-Талаа районундагы эң кооз капчыгайлардын катарына кирет. Молдо тоодон башталат түндүктөн түштүктү карай 33 чакырымга созулуп жатат. Эң жазы жери 2-3 чакырымды түзөт кууш жери 400-600 метрди түзөт. Деңиз денгээлинен 1800-2600 метр бийиктикте жатат. Жайгашышы ү формасында капчыгай суу эрозиасынын натижасында карбондун кумдук, сланец, когломерат тектерин жеп үбөлөнүшүнөн пайда болгон. Капчыгайдын ичинде карагай кайың жана башка толуп жаткан өсүмдүктөр өсөт. Бул капчыгай аркалуу улуу жибек жолу өткөн, Соң-Көл Каракече Нарын жолу өтөт.

түндүк Кыргызстандагы эң чоң чеп болгон,
Чеп менен бирге ал чеп базардын милдетин
аткарган.

Кашкардан, Кожент, Маргалаң, Кокон,
Анжияндан келген соодагерлер өзүлөрүнүн буюм
тайымдарын соодалап өткөрүп турган.

Кокондуктар Тайлак баатырдан
корккондугунан чептин алдындагы көк көлдөн
Нарын дарыясынан сүзүп өткөнгө алты-жети
аттарын үйрөтүп, даярдап качканга же
Кокон ордосуна аркандай маалыматтарды
билдирүүгө ардайым даяр болушкан.
Кокондуктардын тоноочулугу элди
жакырчылыкка алып келген. Кокондуктардын
эзүүсүнөн зомбулугунан Тайлак баатыр
куткарган.

Куртка чеби турган жерден мылтыктар,
кылычтар, эски үлгүдөгү пулемот табылган,
бул табылган буюдарды Фрунзе шаарындагы
борбордук музейге тапшырган деген
маалыматтар бар. Азыркы учурда чептин орду
гана сакталып калган, ал жерден кум шагыл
алынып нугу жок.

